

150 HÖGVÖRDIGA FRÅGOR.

Saima n:o 43 24. X 1844

HÖGVÖRDIGA FRÅGOR.

Böra pietisterne ega lärofrihet?

Nej! Ty de yrka på en lära enligt Lutherska församlingens symboliska böcker. Men då af dessa i landet finnas så få aftryck, och då de få äro begrafna under ett sekels dam, så skulle frågans besvarande med Ja hafva till följd en oförmånlig handelsbalans, dammet åstadkomma mångsidig snufva, och en dyrbar tid slötas på samma böckers läsande, hvilken bättre behöfves för Borgströms papper.

Bör Strauss skrifter läsas?

Nej! Ty då kunde allmänheten få veta, hvem som enligt Borgå Tidnings berättelse nyligen lidit ett nederlag. Dessutom påstår Strauss, att alla ortodoxer äro rationalister, d. ä. tänkande män; men det är i Tyskland klarligen bevisadt att så icke förhåller sig, och i det kära fäderneslandet behöfvas inga bevis.

20 VANVÖRDIGA FRÅGOR.

Hafva Helsingors Tidningar rätt subtraherat 14 från 78?

Ja! Hvarföre äfven samma blad kan lofva »utreda» än mera invecklade frågor i nästa nummer.

Finnes en »visdom, som adlar lifvet och besegrar döden»?

Ja! i H.T. N:o 81 sp. 3.

Får kapten Leopold i Besarabien något af den visdomen?

Nej! endast af den, som flödar från picknickerna, regnmolnen och Tit. Dessorts representationer i Helsingfors.

30 Hvad gör kapten Leopold af den?

Fidibusar.

Är då icke kaptenen ordets man?

Nej, handlingens!

MENLÖSA FRÅGOR.

Hvad betyder ordet?

Enligt Schellers Lexikon »en värderings eller taxeringsman.»

40 Hvad värderar och taxerar han?

Sanningen.

Hvad är då sanning?

Det, som han värderat och taxerat.

151 GYMNASIALUNDERVISNINGEN.

Saima n:o 43 24. X 1844

50 Till följe af några Saimas yttranden angående Gymnasialundervisningen har Borgå Tidning valt en polemik, som har sina sidor. B. T. söker nemligen göra klart, att vi speciellt afsett Gymnasium i Borgå och uppmanar sedan Saima att bevisa, »hvilket Finskt Gymnasium» lider af brist på god disciplin för lärjungarne.

Det låter nu visserligen modigt att sålunda upptaga handsken för

icke mindre än fem läroanstalter i landet. Men den andra sidan af saken är den, att en så modig kämpe här kommer att strida mot väderqvarnar. B. T. känner nemligen väl, att coutumen mera än censurförordningen förbjuder oss och hvar och en annan att något specielt anföra mot tillståndet vid det ena eller andra Gymnasium. Bladets faktareposition blir så en löjlig gest; utmaningen en pilts stolthet i skydd af söta mammans kjol.

Huru onödig hela denna demonstration varit, inses deraf, att vi vid återopande af, hvad erfarenheten lärar i afseende å Gymnasialundervisningen, icke ens särskildt nämnt de Finska Gymnasierna. Vi kunna också försäkra, att vi dervid lika mycket tänkt på erfarenheten i Sverige som i Finland. Vill B. T. göra något unnantag för Gymnasium i Borgå, så behöfver den blott försäkra: att lärjungarne derstädes icke visat någon uppstudsighet, att de icke efter behag äro frånvarande från lektionerna, att dessa dertill icke nödtvunget afbrytas genom pastoral-examina, skollärarespecimina och Domkapitlets sammanträden, att så väl de lärjungar, hvilka blifvit dimitterade till Universitetet, som alla andra, hvilka utan sådan dimission afgått, innehafvt mera än skolkunskaper. Vi skola icke det minsta söka förringa vigten af dessa försäkringar.

Men vi hade ansett, att mycket af nyss anförda missförhållanden kunnat afböjas genom gymnasii och skolans förening under en enda permanent styrelse, samt härigenom förkofran i kunskaper mindre lemnan beroende blott på en omogen ynglings behag. Sjelfvaste B. T. hade lemnat oss data i händerna till bevisande af denna äsigtis sanning, då den förklarar, att till följd af det årliga Rektorsombytet vid Gymnasierna störande »oordningar» innästlat sig. Vid Borgå Gymnasium valdes nu väl Rektor för tre år redan i Juni månad d. å. Vår artikel framträdde den 1 Augusti. Vi hade således bort säga för två månader tillbaka i stället för i denna dag. Ty då funnos enligt B. T. ännu oordningar. Villigt erkände vi, att dessa oordningars möjlighet till någon del blifvit inskränkt genom rektorsembetets förvandlande till ett treårigt uppdrag, men tillade dertill, att det säkert varit förmonligare, om rektoratet blifvit permanent såsom vid skolorna. I stället för alla utmaningar hade nu B. T. bort bevisa, att jemnt tre år äro den rätta tiden för rektoratets fortfarande. Dess blotta försäkran åter, att alla olägenheter af ombytet så äro aflägsnade, kan endast anses för ett omotiveradt loftal öfver stadgandet.

De statistiska upplysningar från teologiska Seminarium, Herr A. A. Laurell i B. T. lemnat, vittna äfven för företrädet af skolans form. B. T. bestrider icke det klara sakförhållandet, hvad den af Hr. L. återopande erfarenheten vid studentexamina med Borgå gymnasister angår. I afseende å seminarii och filosofiekandidat examen drager den deremot slutsatser till gymnasii fördel.

Vi erindre då först, att enligt Hr. L-s. uppgifter Borgå gymnasister, då de blifvit inskrifna vid Universitetet, i medeltal varit två år äldre än skolarerna från Åbo stift. Detta öfverensstämmer också med erfarenheten, att de förras förberedande kurs vanligen varit två år längre än de sednares.

För det andra är den af Hr. L. uppgifna såkallade framgångsnummer föga egnad att bevisa något angående de respektiva läroanstalternas företräde. Det kan icke nekas, att en kortare akademisk kurs är en fördel för lycksökaren. Men då en längre kurs äfven fört studenten till större kunskaper, så synes det väl absurdt, att anse detta för en ringare framgång i studier, om också det högre kunskapsmättet icke skulle

hafva samma förhållande till studietiden, som ett relativt mindre kunskapsförråd. Det allmännaste i hvarje kunskapsgren kan inhemtas på en jemförelsevis kortare tid; det djupare inträngandet i densamma fordrar för hvarje steg större ansträngning. Då nu Hr. L. vill kompensera det högre examensvitsordet med den längre tid, som studenten använt att vinna detsamma, och till följd af detta förhållande nedsätter den så kallade framgångsnummern, så ger detta förfarande saken ett falskt sken. Anses examensvitsordet för ett antagligt mått på examinandens verkliga insigt, så bör det äfven gälla såsom framgångsnummer. Kommer dertill, att framgången blifvit bedömd efter studietiden i förening med vitsordet, utan allt afseende på den studerandes ålder vid inträdet vid Universitetet, så förefaller detta bestämningssätt ännu förkastligare. Ty att äfven en framskridnare ålder bör inverka på framgången, lär i allmänhet icke kunna nekas. Vi vilje dervid icke bestrida Hr. L-s antagande af en medelålder för den intellektuella mogenheten. Men med all aktning för hans sinnrika kombinationer i öfrigt måste vi anse hans sätt att bestämma framgångsnummern för ett misstag. I fråga om elementarläroverkens företräde har åldersåret ännu den betydelse, att ungefär angifva studietiden före inträdet vid Universitetet.

Bedömes nu förhållandet mellan Borgå gymnasister och skolarer från Åbo stift under studietiden vid Universitetet efter Hr. L-s statistiska uppgifter, så böra dessa rättas i enlighet med, hvad här blifvit anmärkt, om eljest ifrån dem någon slutsats skall kunna dragas till bedömande af de båda elementarläroanstalternas företräde.

Låt oss först för Seminariexamen anställa en sådan efterräkning. Då visar sig, att för erhållandet af tre suffragier gymnasisterna i medeltal använt 2 1/2 läsetermin, skolarerne 4 terminer, hvaraf följer: att de sednare, hvilka två år yngre och efter en lika mycket kortare elementarlärokurs ankommit till Universitetet, vunnit i förhållande till de förra 1 1/4 år. Men gymnasisternas kunskaper i samma examen har i medeltal förhållit sig till skolarernas såsom 66 till 60. De hafva således på nämnda 1 1/4 år vunnit 1/10 del mera insigter än skolarerna. Vi lemne derhän, huruvida desse med 3/4 års ytterligare studium kunnat hinna lika långt, eller om gymnasisterna ännu haft 3/90 delars förspång. Vi påminna blott derom, att gymnasialundervisningen hittills hufvudsakligen afsett prestbildning, så att vissa delar af, hvad i Seminarii examen förekommer, föga eller alls icke läsits i skolorna.

Vid Filosofiekandidatexamen framstår deremot förhållandet afgjort till skolarernas fördel. För samma tid nemligen, som data för Seminariiexamen omfatta, finnas gymnasisterna från Borgå hafva i medeltal aflagt examen efter 10 3/10, skolarerne efter 14 6/10¹ läseterminer, hvarefter de förras videtur utgjort 146, de sednares 158. Här borde således båda parterna hafva lika ålder och hafva använt ungefär lika tid på studier öfverhufvud. Skolarerne hafva derunder gått framom gymnasisterna i kunskaper med nära 1/10 del.

Vidare förtjenar ihågkommas, hvad äfven Hr. L. anmärkt, att uppgifterna visa, det de efter 1829 vid Universitetet inskrifna skolarerne (mer än halfva antalet,) hvilka visat mindre insigter, än de före samma tid inskrifna, troligen i förtid blifvit dimmitterade till Universitetet med anledning af Gymnasii i Åbo inrättning, hvaremot efter 1837,

¹ Att denna långa studietid härrör af någon tillfällighet, inser hvar och en erfaren. För ett större antal filosofiekandidater kan studietiden i medeltal föga gå utöfver 6 år.

å verkningarne af den nya studentexamen tydligare kunde spörjas, endast fyra skolarer af hela antalet blifvit i Seminarium intagna, under det att 29 gymnasister (af 78) på samma tid inskrifvits såsom seminarister.

Låter man således icke förvilla sig af H:r L:s framgångsnummer, utan såsom billigt derjemte afser ålder och studietid äfven före ankomsten till Universitetet, så finnes i de ifrågavarande statistiska uppgifterna intet, som kan bevisa Borgå gymnasii företräde framför Åbo stifts skolor. Äfven antalet af dem, som tagit filosofiekandidatexamen, är 10
 nogare beräknadt 26 skolarer men 22 gymnasister af hundra. Bli derföre fråga om större eller mindre sjelfständighet i studier, så bevisar så väl detta som skolarernas förmåga, att under åtnjutande af akademisk frihet hålla jemna steg med gymnasisterna, för de förras stadga. Häremot kan väl den anmärkning göras, att båda partierna vid studentexamen visat ungefär samma framsteg. Men den, som känner förhållandet med denna examen, vet också, att en mängd partes, t. ex. logik, psykologi, stereometri, fysik, naturalhistoria, hvilka alla läsas vid gymnasierna icke vid skolorna, här lemna ett högt röstantal för en jmförelsevis ringa kunskap och möda. Detta förhållande fortfar ännu 20
 vid filosofiekandidatexamen, för hvilken dessutom skolorna vid en tid, hvarom fråga är, saknade all förberedelse i profan Grekiska. Den kortare tid, gymnasisterna användt för sistnämnda examen, låter dessutom förmoda, att de samlat röster, som det heter, emedan ett grundligare studium (laudatur, i en vetenskap) ofta kan erfordra lika lång tid som tre gånger samma röstantal, vunnit för elementarinsigt i fem särskilda kunskapsgränar.

Följer man här antydda grunder för en jmförelse mellan samma skolarer och Åbo Gymnasii elever, så utfaller jmförelsen ännu ofördelaktigare för dessa sednare. Endast i Studentexamen ger den ett 30
 positivt resultat till dessas fördel. Men i Seminariexamen visar det sig, att de förra på ett års längre kurs vid Universitetet hinna lika långt, som de sednare, att sluta med ledning af åldersskillnaden, på två års, efter hvad sedvanligt är, på tre års tid vid gymnasium. I filosofiekandidatexamen jemnas ungefär antalet af år och kunskaper, med ännu litet företräde för gymnasisterna. Men bland dessa taga blott 14 af hundra denna examen. Den tid, de på densamma använda, är ännu kortare än den för Borgå gymnasister beräknade. Och alla här i fråga ställde gymnasister från Åbo hafva gjort sin kurs, sedan den nya studentexamens införande. Gymnasium i Viborg uppträder i H:r L:s 40
 tabeller med så få elever, att en jmförelse icke med någon vissnet för resultatet kan anställas. Sådant det nu visar sig, är det än fördelaktigare för skolundervisningen än någotdera af de båda föregående.

För så vidt H:r L:s statistiska uppgifter kunna anses bevisande, kan således icke med skäl påstås, att de tre år, en yngling tillbringar vid Gymnasierna, äro väl använda, i förhållande till hans framsteg vid skolan. Att derjemte åberopa erfarenheten vid de Preussiska läroverken, torde äfven med B. T:s benägna tillstånd få gälla som bevis. B. T:s förmenande, att skickliga lärare äfven med dålig disciplin kunna utträtta mycket, är blott ett menande. En duglig lärare och duglig disciplin äro oåtskiljaktiga. Den sednare förutan är den största lärdom 50
 hos läraren vanmäktig; hvarföre också ingen mäter en lärares duglighet blott efter lärdomen. Stå de Preussiska läroanstalterna på en så erkändt hög ståndpunkt, att de öfver hela den civiliserade verlden blifvit ansedda såsom mönster, så kan icke disciplinen i dem vara »den uslaste.» Något så förvridet påstående, som detta sistnämnda, lærer

också ingen sett utom B. T:s spalter. Hvad B. T. anfört efter Ingerslev, är totalt oförmöget att bevisa något sådant; ty de små oordningar, han omtalar, kunna lätt visa sig i hvarje läroanstalt, lättast under besök af fremmande. Skulle intet värre förekomma vid Gymnasierna i Finland och Sverige, så kunde de ännu alltid uppställas såsom mönster i god disciplin, ehuru långt tillbaka de än stå mot de Preussiska i fråga om lärjungarnes framsteg. Men äfven dessa skulle i sådant fall stå högre än för närvarande.

10 Hvilken människa är det för öfrigt gifvet att kunna tålmodigt bevisa, att Borgå Gymnasium icke är jemngodt med de Preussiska, att Borgå Tidning och konsortier icke kunna täfla med Sveriges, Tysklands, Frankrikes och Englands Tidningslitteratur o. s. v.? Man kan vid denna naiva sjelfbelåtenhets dumdristiga skrän endast prisa vår Herres väder och vind, som icke förer ett ljud deraf utom Finlands gränser. Ty det kan då blifva en Finne förunnadt att nu som förr räknas tillhöra ett vanlottadt folk, som dock visat sig vara öfver sitt oblida öde, icke ett sällskap af oblyga narrar.

20 Då vi yttrade oss angående gagnet af gymnasii och skolans förening, afsågo vi så väl disciplin som undervisning, emedan den förra intet är, skild från den sednare, emedan de utgöra samma namn på samma sak. Det finnes också intet bevis afgörande för disciplinens duglighet, än det genom resultaten af undervisningen. Ty en disciplin utom denna sednare tillhör icke läroanstalten. Äfven disciplinen i sedligt hänseende sammanfaller noga med den religiösa och moraliska undervisningen. Yrkandet på en tuktan, som går utom skolans ändamål, vore derföre vanvettigt.

30 Men likaså förvändt synes det oss, att utan skolans disciplin vilja bibehålla skolans undervisning. Och undervisningen vid Gymnasium är ingen annan, så länge lärjungens studium är lexläsning. Derföre anse vi äfven en fullkomligt akademisk frihet i valet och idkandet af studier gifva lyckligare resultater än den halfhet, som gör lexan till ett åliggande, men åter lemnar åliggandets fullgörande åt godtycket. Vid den förra vågas mycket, men derigenom vinnes äfven i moralisk kraft och håg; den sednare metoden åter alstrar slapphet och liknöjdhet. Vi tro visserligen, att gymnasisten kommer till Universitetet med större stadga än skolgossen, d. ä. att han är mera verldsman, har erfarenhet äfven af förvillelsen, men klokare beräknar för en säker framtid än den sednare. Men vi skulle mycket misstaga oss i fråga om ungdomslifvet och dess utveckling, om icke härmed äfven själens energi, entusiasmen vore förlorad. Låran, att tvång förer till frihet, är gammal. Vanan vid ett punktligt och noggrant iakttagande af ålagda skyldigheter ger dessa

40 och hela lifvet ett värde, som det saknar för den, hvilken ser pligtens uppfyllande kunna vara och icke vara. Detta, att lifvet har ett värde, är entusiasmen, och den yngling, hos hvilken denna saknas vid den tidpunkt, då framtiden lemnas i hans egna händer, han har aldrig uträttat något stort och gagneligt för sitt folk och för menskligheten.

50 Det finnes visserligen dem, som anse äfven Universitetet för en skola till vinnande af tjenst och bröd, samt mana studenten att påskynda embetsexamen och förkorta den akademiska lärotiden så mycket som möjligt. För dem är entusiasmen pest. De känna icke stora män utan ordnar. Eller om de känna dem, afspisa de entusiasmen med den försäkran, att stora män äro rara narrar. Men oakadt mängden af sådana röster har det ännu icke blifvit en osanning, att all uppfostran och undervisning endast bör afse danandet af dessa stora män, att den, om något, bör vara rigtad till det högsta.

Man vill kanske anse allt detta tal mot Gymnasierna för onödigt nu, då läroverksfrågan är kanske åter för ett sekel afgjord. Vi kunde svara dertill: är Gymnasii-inrättningen sämre än skolan, så kan endast makligheten hindra dess förkastande. Tolf Gymnasiilärare i Borgå stift skulle fördelade på fyra skolor blifva ett tillräckligt antal; i Åbo stift skulle tre nya lärarebefattningar blifva af nöden; ingen läroanstalt kan vara till för Domkapitlets skuld. Men vi hysa inga så sangviniska förhoppningar. Vi endast bemöda oss att bringa läroverkens brist till tals, just då deras förbättring skall verkställas, på det att denna må blifva så ingripande som möjligt. Hvad organiserande stadganden icke kunna uträtta, det kan lärares nit och lärjungars varma känsla för det rätta i någon mon afhjelpa. Men ingendera finnes, der egenkär förblindelse angående det närvarande verkar en syndig säkerhetssömn.

10

152 FÖRDERFVET.

Saima n:o 43, 44, 45, 47, 48, 51 och 52 24. och 31.X, 7., 21. och 28.XI, 19. och 24.XII 1844

20

I.

»Gif mitt lif något värde, visa mig ett mål för hvilket jag kan lefva, lida och strida, och jag vill kasta bort mig sjelf, mina känslor, mina passioner! Gif mig detta mål – – men du kan icke gifva, hvad du sjelf icke eger.»

Så stormade mot mig en yngling, ett par år yngre än jag sjelf, i det han med häftiga steg mätte det trånga utrymmet i min kammare och likväl för hvarje gång, han närmade sig soffan, på hvilken jag hade lutat mig ned, sakta lade handen på min blodiga arm; ty äfven i det mest upprörda tillstånd förnekade sig icke hans goda hjerta.

30

Han var student såsom jag, men vid dessa aderton år, då lifvet brusar så fullt genom hvarje åder, då hvarje plats i verlden synes för trång för det verksamhetsbegär, hvaraf hjertat sväller, och då likväl endast utomordentliga tillfällen mana fram någon annan verksamhet än drömmarnes. Ett äfventyr af ungdomens vanliga hade bragt oss i den belägenhet, hvars art jag i korthet vill förtälja.

Frans, så hette studenten, var en af dessa lifliga själar, i hvilka finnes poësi nog för att djupt känna det, som knappt flygtigt berörer deras stockprosaiska likar. Han hade vid femton år varit lycklig af varm genkärlek, berusat sig i tusende drömmar och ett halft dussin förstulna kyssar, lidit svartsjukans qual och njutit triumfens sötma i turerna af kadriljen »fria valet» – den tidens kotiljong; men han hade redan vid sjutton år spelat en öfvergifven älskares bedröfliga rol, och nu i sitt adertonde stått fadder åt den fordna älskarinnans förstfödda son, hvars andra namn var Frans, – ty det första bar han efter söta far.

40

Vid dessa vexlande öden var det knappt troligt, att hans sorg skulle räcka till verldenes ända. Troget bar han dock den trolösas lock på det ungdomsvarma bröstet; ty honom var hon icke trolös, endast tvungen, förledd, olycklig. Hans öfvertygelse om hennes oskuld stod fast. Men aderton år fordra annat än en sådan öfvertygelse.

50

Denna hade eljest kunnat förblifva orubblig till tingens yttersta dag, då väl om icke förr den grund, på hvilken den hvilade, blifvit uppenbar – om det nemligen händer, att hvarje människobröst då är genomskinnligt som det bästa Böhmska glas. Men dertill hade såsom sagt fordrats mera af förfluten tid än aderton år. Dessutom inträffade just